

Vitalii Maksymchuk (Vitalii V. Maksymchuk)
Острого, Національний університет «Острозька академія»

МЕССИЗАЛЕЖНИЙ VS МЕССИЗАЛЕЖНІСТЬ: ІСТОРІЯ ДВОХ НЕОЛОГІЗМІВ У ФУТБОЛЬНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Messidependent vs. Messidependence. A History of Two Neologisms in Football Internet Discourse

ABSTRACT: In modern football discourse, speakers often verbalize actions, phenomena, signs and processes associated with the team leader, which creates the image of an idol, a star. This leads to the creation of neologisms that can enter different languages and be codified in lexicographic works. The article analyzes the history of the neologisms *мессізалежний* (*Messidependent*) and *мессізалежність* (*Messidependence*) in the football internet discourse of European languages. It is proved that the components *-залежний* (*-dependent*) and *-залежність* (*-dependence*) are suffixoids. It was found that the innovations *мессізалежний* (*Messidependent*) and *мессізалежність* (*Messidependence*), which derive from the surname of the Argentinian football player Lionel Messi, were coined on the basis of Spanish at the end of the 2000s. Spanish-language variants were actively used by the football linguistic community, which led to their calquing in other European languages, including Ukrainian, and their lexicographic fixation in online dictionaries. The history of the formation and development of these neologisms is determined by extralinguistic factors related to Lionel Messi's football career, first of all, his inspirational play for the Catalan team "Barcelona" and the Argentine national side. The availability of calqued equivalents in more than 20 European languages confirms the internationalization of football language, the tendency towards its monosemantic character, its common mutual understanding and demonstrates the interaction of different lexical systems.

KEYWORDS: football discourse, neologism, suffixoid, Spanish calque, Messidependencia

Сучасний футбольний дискурс розвивається під впливом глобалізації та інтернаціоналізації, що спричиняє взаємодію лексичних систем різних мов. Інновації, що з'являються в засобах масової інформації однією мовою, завдяки інтернету безперешкодно потрапляють до інших мов як кальки або варваризми й почасти створюють проблему для дослідників, які намагаються зрозуміти, чи певне слово запозичене (скальковане), чи створене на рідномовному ґрунті.

Попри те, що футбол – командний вид спорту, уболівальницька й журналістська лінгвостільноти часто ословлюють дії, явища, ознаки та процеси, пов'язані

з лідером команди, створюючи образ кумира, зірки. В окремих випадках така вербалізація залежить від прецедентної футбольної ситуації (напр., епізоду в матчі, гри впродовж турніру, поведінки поза футбольним полем тощо), що спричинює утворення okazionalizmів, які майже не мають шансів потрапити до узусу, як-от: *Франція – Румунія 2:1. Пайєхали!* (Володимир Миленко, ua-football.com, 11.06.2016). Цю дієслівну інновацію утворено за допомогою контамінації від інфінітива *поїхати* в значенні ‘про готовність розпочати яку-небудь справу, про початок діяльності або продовження тієї діяльності, яка перервалася на якусь мить’¹ та прізвища французького нападника Дімітрі Пайє, який забив переможної гол у матчі-відкритті Чемпіонату Європи-2016. Пор. заголовок, засвідчений на російськомовній версії сайту: *Франция – Румыния 2:1. Пайехали!* (Володимир Миленко, ua-football.com, 11.06.2016).

Однак якщо інновація ословлює щось, пов’язане з усією кар’єрою футболіста (рідше – перебуванням в одній команді), його професійними діями на футбольному полі, вона може потрапити до різних мов і бути кодифікованою в лексикографічних працях.

Незважаючи на наявність в україністиці наукових розвідок Олександра Стишова, Ірини Процик, Юрія Струганця, Юлії Риси́ч, Віталія Максимчука та ін.², присвячених футбольному дискурсу, і словників Анатолія Нелюби та Євгена Редька³, які почасти вмщують неологізми із царини спорту, динамічні процеси в лексичній системі мови футболу, зумовлені інтернаціональними впливами, потребують ґрунтовного наукового осмислення.

На природу кальки в контексті конфронтативного аналізу одним із перших звернув увагу Борис Унбегаун, який уважав кальку запозиченням внутрішньої форми, на відміну від власне запозичення – запозичення зовнішньої форми⁴.

¹ *Словник української мови online. Томи 1-13 (А-ПОКІРНО)*, [в:] <https://sum20ua.com> (10.08.2023).

² О. Стишов, *Спортивні жаргонізми в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століття*, «Лінгвістичні студії» 2017, вип. 34, с. 76-84; І. Процик, *Футбольна лексика у формальному та неформальному дискурсах: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук*, Київ 2020; Ю. Струганець, *Футбол у вимірі слова*, Beau Bassin 2018; J. Rysicz, *Футбольна термінологія в різних слов’янських мовах з погляду структурного і конфронтативного вивчення*, „Slavia Orientalis” 2011, 60 (2), с. 277-287; В. Максимчук, *Префіксоїди сунер- і мега- як засоби оновлення футбольного лексикону: українсько-польські паралелі*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, Warszawa 2018, vol. 53, s. 204-228; В. Максимчук, *Відонімна афіксоїдація як спосіб творення неологізмів у футбольному дискурсі*, [в:] *X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik „Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*, München 2020, S. 130-143; В. Максимчук, *Неозапозичення в українському футбольному інтернет-дискурсі*, „Slavia Centralis”, Maribor 2019, številka 2, letnik XII, s. 96-113.

³ А. Нелюба, *Словотворчість незалежної України. 1991-2011*, Харків 2012; А. Нелюба, Є. Редько, *Лексико-словотвірні інновації. 2017-2021*, Харків 2022.

⁴ В. Unbegaun, *Le calque dans les langues slaves littéraires*, “Revue des études slaves” 1932, t. 12, fascicule 1-2, p. 19.

Дослідник виокремив дві групи слов'янських мов: а) хорватська, словенська, чеська та лужицька, які широко використовують калькування для творення літературної лексики; б) польська, російська, сербська та болгарська, які віддають перевагу запозиченням⁵.

У сучасній українській лінгвістиці кальки тлумачать як слова, їх окремі значення, звороти, запозичені з інших мов шляхом буквального перекладу (як правило, за частинами), розподіляючи їх на словотвірні й семантичні. В окрему групу вирізняють напівкальки – проміжний тип між запозиченнями й кальками; у них одна частина запозичена матеріально, інша – скалькована⁶. Наталія Ясинецька, аналізуючи англійські неологізми в українській мові, розподіляє напівкальки на дві групи: а) ті, у яких одна частина скалькована, інша – транскодована; б) ті, у яких одна частина скалькована, а друга зазнала семантичних змін (гіпо-гіперонімічної заміни чи семантичної модуляції)⁷.

Мета статті – проаналізувати історію неологізмів *мессізалежний* і *мессізалежність* у футбольному інтернет-дискурсі європейських мов, з'ясувати спосіб їх творення та причини появи.

Джерельною базою дослідження слугували інтернет-сайти спортивних, зокрема футбольних ЗМІ, портали вболівальників понад 30 європейськими мовами⁸. Оскільки стаття передбачає аналіз лише двох неологізмів, то для їх пошуку різними мовами та з'ясування можливої першої фіксації використано інструменти гугла, зокрема перекладач і розширений пошук із зазначенням часового відтинку. До уваги взято лише номінації, написані разом або з дефісом. Двослівними конструкціями знехтувано, оскільки в них не відбулася лексикалізація, і відповідно такі одиниці кваліфікуємо не як лексеми, а як синтаксичні одиниці.

У футбольному інтернет-дискурсі активне використання компонента *-залежність* припадає на початок III тисячоліття, що пов'язано як із розвитком мережевої комунікації, поширеністю футболу (зокрема прямих трансляцій) у телепросторі, так і з'явою нових футболістів-лідерів, гра яких впливала на результати команди. Упродовж останнього двадцятиріччя у європейському футболі домінують іспанські команди: мадридський «Реал» і каталонська «Барселона» найчастіше вигравали Лігу чемпіонів, футболісти цих двох колективів ставали володарями Золотого м'яча (Луїш Фігу, Роналдо, Криштіану Роналду, Ліонель Мессі, Лука Модрич та Карим Бензема). Саме в «Реалі» та «Барселоні» яскраво виступали гравці світового класу – лідери власних збірних (окрім згаданих, Де-

⁵ Там само, р. 46.

⁶ Н. Клименко, *Калька*, [в:] *Українська мова: енциклопедія*, Київ 2007, с. 254.

⁷ Н. Ясинецька, *Напівкальки англійських неологізмів в українській мові*, «Філологічні трактати» 2011, т. 3, № 2, с. 87-96.

⁸ У футбольному інтернет-дискурсі білоруською, ірландською, ісландською, латиською, литовською, македонською, словацькою, словенською, сербською, турецькою, хорватською та чеською мовами інновацій *мессізалежний* і *мессізалежність* не зафіксовано.

від Бекхем, Зінедин Зідан, Антуан Грізманн, Неймар та ін.). Відповідно ще на початку 2000-х в іспанськомовному дискурсі з'являються інновації з афіксоїдом **-dependencia**, приєднаним до прізвища лідера команди, як-от: *Francia reconoce la Zidane-dependencia*⁹ (as.com, 20.05.2002); *El equipo sufre de la Beckham-dependencia* (clarin.com, 04.06.2002); *Tenemos Beckamdependencia, porque el otro día me pareció que si ya que Cambiasso no da la talla y Helguera no esta a gusto en el mediocentro; ¿consideras que el barca tiene Ronaldinhodependencia?* (as.com, 27.10.2003). Згодом ця модель стає популярною в інших мовах (прикладі див. нижче). Окрім того, засвідчено контексти, у яких компонент **-dependencia** сполучено з прізвищами футболістів, які тоді вже завершили ігрову кар'єру, напр., Пеле і Дієго Марадона: *Estou correndo disso: não existe Fred-dependência, Pelé-dependência e Ronaldo-dependência. Temos que aprender a nos virar sem isso* (terra.com.br, 23.09.2009); *Francia tenía Zidane-dependencia, Brasil, Pelé-dependencia y hasta Ronaldo-dependencia, y Argentina tuvo Maradona-dependencia* (laopinion.com, 11.11.2015).

Складно сказати, чи створено інновації *Pelé-dependência*, *Maradona-dependencia* на початку XXI ст. під впливом відповідної моделі, чи з'явилися вони раніше, коли Пеле й Марадона приносили перемоги своїм командам. Такий аналіз потребує залучення багатьох різномовних джерел, зокрема й архівних, і напевно чи під силу одному дослідникові. Тому зосередимо свою увагу лише на історії двох неологізмів, утворених за допомогою компонентів **-залежний / -залежність** від прізвища Ліонеля Мессі.

Ліонель Андрес Мессі Куччитині – аргентинський футболіст, восьмиразовий володар Золотого м'яча, шестиразовий володар Золотого бутса УЄФА, чемпіон світу 2022 року, найкращий футболіст світу за версією британського порталу FourFourTwo¹⁰. Його спортивна кар'єра захопила багатьох уболівальників і спричинила появу неологізмів різними мовами, мотивованих його прізвищем або іменем, зокрема, *мессізалежний* і *мессізалежність*.

Педро Луїз Перейра Ліма, аналізуючи інновації в спортивній пресі Бразилії, тлумачить іменник *Messi-dependência* (*мессізалежність*) як «залежність футбольної команди від її основного гравця Ліонеля Мессі»¹¹. Науковець зазначає, що це слово має обмежену тривалість у часі, оскільки стосується лише зв'язків Мессі з командами, де він грає. Отже, використовувати неологізм можна лише доти, доки гратиме аргентинський футболіст. На думку П. Ліми, інновацію *Messi-dependência* утворено морфосинтаксичною композицією від двох іменни-

⁹ Тут і далі в ілюстративному матеріалі правопис першоджерел збережено, тому над окремими літерами відсутні диакритичні знаки, у деяких словах наявні описки, у реченнях порушено пунктуаційні норми.

¹⁰ M. White, *Ranked! The 100 best football players of all time*, [in:] <https://www.fourfourtwo.com/features/ranked-the-100-best-football-players-of-all-time/10> (12.08.2023).

¹¹ P. Luiz Pereira Lima, *Neologismos no domínio discursivo jornalístico esportivo*, Brasília 2017, f. 19, [in:] <https://repositorio.uniceub.br/jspui/bitstream/235/11971/1/51600365.pdf> (13.08.2023).

ків *Messi* і *dependência*¹², тобто дослідник говорить про конструювання неологізму в португальській мові, а не його запозичення (калькування) з іншої.

Зі структурного погляду сучасні європейські мови різні. З-поміж них виокремлюють аглютинативні, що мають незмінний корінь і варіанти словозмінних афіксів, дібраних за характером звучання кореня і сполучених із ним аглютинацією (напр., тюркські, фіно-угорські), та флективні, у яких корінь може функціонувати в кількох варіантах, а словозмінні афікси сполучають із ним фузійно (слов'янські, германські, романські, балтійські та ін.)¹³. Борис Унбегаун стверджував, що фіно-угорські мови, де зв'язки між різними частинами слова вільніші, ніж в індоєвропейських, дуже схильні до калькування¹⁴.

У європейських мовах, незважаючи на їхню структуру, абстрактні іменники на зразок укр. *залежність*, пол. *zależność*, нім. *Abhängigkeit*, англ. *dependence*, порт. *dependência* тощо мають дієслівний етимон, однак вони походять від твірних основ різних частиномовних класів. В англійській, французькій, італійській, іспанській, португальській, каталонській, фінській і шведській мовах іменник і прикметник безпосередньо утворюють від дієслівної основи за допомогою різних словотворчих суфіксів, тобто йдеться про радіальний тип зв'язку, напр.,

англ. <i>depend-</i>	-ent	<i>dependent</i>	ісп. <i>depend-</i>	-iente	<i>dependiente</i>
	-ence	<i>dependence</i>		-iencia	<i>dependiencia</i>
фін. <i>riippu-</i>	-vainen	<i>riippuvainen</i>	фр. <i>dépend-</i>	-ant	<i>dépendant</i>
	-vuus	<i>riippuvuus</i>		-ance	<i>dépendance</i>

У німецькій, угорській, румунській, нідерландській, естонській, данській, норвезькій, польській, болгарській та українській мовах прикметник, який походить від дієслівної основи, стає твірною базою для іменника, тобто маємо ланцюговий тип зв'язку, як-от: укр. *залеж-* + **-н-** → *залежн-(у)ї* + **-ість** → *залежність*; пол. *zależ-* + **-n-** → *zależn-(y)* + **-ość** → *zależność*; нім. *abhäng-* + **-ig** → *abhängig-* + **-keit** → *Abhängigkeit* тощо.

Зважаючи на це, постає питання, як кваліфікувати інновацію *мессізізалежність* та її відповідники в інших мовах: як композитне, суфіксоїдне / суфіксальне утворення чи скальковану одиницю. Адже футбольна лексика не знає кордонів і її поширення не залежить від структурного типу мови.

На нашу думку, компоненти **-залежний** / **-залежність** і їхні відповідники у флективних мовах варто вважати суфіксоїдами, оскільки вони: а) конкретизують значення новоутворених слів; під час переходу іменника в суфіксоїд

¹² Там само, с. 18-19.

¹³ С. Семчинський, *Типологічна класифікація мов*, [в:] *Українська мова: енциклопедія*, Київ 2007, с. 710.

¹⁴ В. Unbegaun, *Le calque...*, р. 22.

відбувається деструкція його значення й унаслідок семантичної елізії маємо усічення семема «зумовленість чого-небудь певними обставинами, причинами і т. ін.»¹⁵; б) регулярно повторювані в інноваціях, створених за цією самою моделлю – антропонім + суфіксоїд; пор., напр., укр.: *мессізалежність, роналдузалежність, салахозалежність, мудрикозалежність*; ісп.: *Messidependencia, Dinohdependencia, Ramosdependencia, Griezmanndependencia*¹⁶; пол. *W mediach tak jak o Messidependencji mówią o Jonathasdependencji* (olemagazyn.pl, 30.05.2015); в) виконують словотвірну роль афікса, конструюючи лексеми з новим значенням. Окрім того, неологізми з цими суфіксоїдами мають синоніми з-поміж словосполучень¹⁷. Євгенія Карпіловська стверджує, що суфіксоїд *-залежний* належить до активних ресурсів сучасного українського словотворення¹⁸.

В аглютинативних мовах, зважаючи на їх структуру, компонент *-залежність* більш стійкий до перетворення в афіксоїд, хоч і регулярно вживаний у футбольному дискурсі з різними антропонімами, пор., в угорській мові: *Ugyancsak érezhető az Icardi-függőség* (eurosport.hu, 18.11.2016); *Nem igazán. Nagyon "Neymar-függők", és Cavani góljai is fontosak...* (madridom.hu, 15.12.2017); *Lopetegueinek nem voltak tehát biztosítva a feltételek, hogy levezesse a Ronaldo-függőség utáni szerkezetváltást* (origo.hu, 18.03.2021).

За нашими спостереженнями, інновація *мессізалежний* (*Messidependiente*) з'явилася в іспанськомовному футбольному інтернет-дискурсі 18 червня 2006 року як коментар у вболівальницькому блозі, де зазначено про залежність збірної Аргентини від гри Ліонеля Мессі на Чемпіонаті світу-2006: *Esta selección será Messidependiente* (escupiendoeelasado.blogspot.com, 18.06.2006). Згодом її почали вживати на позначення залежності каталонської «Барселони» від гри цього футболіста: *Creo que el Barcelona es demasiado Messi-dependiente y de ahí se explica que se ponga tan nervioso cuando la presencia de Leo peligra, mismo si es para jugar contra el peor equipo de la liga!* (marca.com, 21.03.2010).

Щоб з'ясувати час появи відповідників до інновації *мессізалежний* у європейських мовах, використано інструменти гугл-пошуку із зазначенням слова відповідною мовою та вибором можливого періоду. Час потенційного конструювання (калькування) неологізму тою чи тою європейською мовою визначено за датою журналістської публікації або вболівальницького коментаря в інтернеті¹⁹

¹⁵ Словник української мови online. Томи 1-13 (А-ПОКІРНО), [в:] <https://sum20ua.com> (26.10.2023).

¹⁶ S. Guerrero Salazar, *La formación de neologismos mediante elementos compositivos en los titulares deportivos de la prensa española*, "Hispania" 2018, vol. 101, № 1, p. 97.

¹⁷ Див також: В. Максимчук, *Віднімна афіксоїдація...*

¹⁸ Є. Карпіловська, *Активні ресурси сучасного українського словотворення*, [в:] *Творба речі и њени ресурси у словенским језицима*, Београд 2012, с. 105.

¹⁹ До уваги взято флексійні й аглютинативні європейські мови, адже структура мови не впливає на з'яву (калькування чи створення) неологізму.

(див. рис. 1). Ми свідомі того, що дату першої згадки неологізму в мережі не можна стовідсотково вважати часом його створення (запозичення), оскільки інновація могла з'явитися раніше в інших видах і жанрах футбольного дискурсу (прямі теле- або радіотрансляції матчів, паперові ЗМІ, усне спілкування вболівальників тощо) або на недоступних зараз інтернет-платформах.

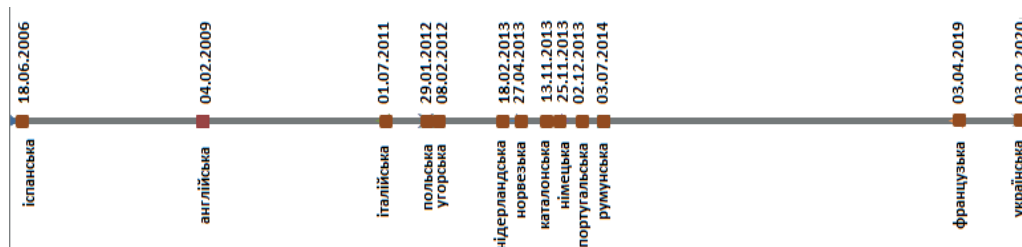

Рис. 1. Час появи інновації *messizależny* у європейських мовах.

Як бачимо з рис. 1, неологізм *messizależny* (*Messidipendente*), який з'явився в іспанській, поступово скалькували й інші європейські мови:

а) англійська: *a real pity that we weren't able to push this deal through. a quality player, a confessed culé, hungry to play in a top league. hleb still at arsenal and arshavin with us: it wouldn't have cost us more and we would have been less messi-dependent* (fcbtransfers.blogspot.com, 04.02.2009); *The La Masia graduate proved to be a valid alternative to the Catalans' predictable, Messidipendente attack* (espn.co.uk, 30.05.2014);

б) італійська: *La Nazionale argentina non e 'Messidipendente': lo ha sottolineato oggi lo stesso Lionel Messi in un messaggio 'agli argentini'...* (raisport.rai.it, 01.07.2011); *Un Barcellona a "due volti" – irresistibile in casa e più fragile in trasferta – ma con una costante: è sempre 'Messi-dipendente'* (sport.sky.it, 20.11.2011);

в) польська: *w tym sezonie gra barcelony jest wyjątkowo 'messizależna' w związku z fatalna forma wiekszosci pozostalych zawodnikow ofensywnych* (igol.pl, 29.01.2012);

г) угорська: *A Barca Messi-függő?* (zaol.hu, 08.02.2012); *Mindenki tisztában volt azzal, hogy a csapat sulyosan Messifüggő, különösen Neymar távozása óta...* (eurosport.hu, 08.09.2021);

р) нідерландська: *Hij neemt het team altijd op zich en als hij niet in vorm is, is dat merkbaar, maar het team is erg sterk en ik vind niet dat we Messi-afhankelijk zijn* (voetbalnieuws.be, 18.02.2013);

д) норвезька: *Messi-avhengig? Lionel er verdens beste spiller* (vg.no, 27.04.2013);

е) каталонська: *L'equip és sempre Messidipendent, es depèn sempre del millor del món* (diariandorra.ad, 13.11.2013);

є) німецька: *Barca war immer mal defensiv anfällig bzw. Messi-abhängig, Real sehr auf individuelle Klasse angewiesen...* (spielverlagerung.de, 25.11.2013);

ж) португальська: *Fator Tata torna Barcelona Messidipendente* (record.pt, 02.12.2013);

з) румунська: *Și Argentina trebuie încă să înțeleagă dacă este **Messi-dependent** și, în acest caz, cât de sus poate să o ducă acest campion al său* (ercis.ro, 03.07.2014);
 и) французька: *Valverde admet que le Barça est "**Messi-dépendant**"* (rmcsport.bfmtv.com, 03.04.2019);

і) українська: *При цьому, після відходу з «Барселони» Хаві та Іньєсти, команда стала ще більш «мессізалежною»* (sport.ua, 03.02.2020).

Матеріали дослідження демонструють, що прикметник **мессізалежний** перебував на стадії орфографічної адаптації в європейських мовах, адже засвідчено написання разом та з дефісом (напр., ісп. *Messidependiente / Messi-dependiente*, фр. *Messidépendant / Messi-dépendant*), з великої та малої букви (уг. *Messifüggő / messifüggő*), у лапках і без них (укр. «**мессізалежний**» / **мессізалежний**). Цю тенденцію підтверджує й Сусана Герреро Салазар, фіксуєчи різне написання інновацій із компонентом **-dependencia** (**-залежність**) в іспанській мові, пор.: *Messidependencia, Dinhodependencia, Ramosdependencia, Griezmanndependencia, Leondependencia, Cristiano dependencia, Ronaldinho-dependencia*²⁰.

Неологізм **мессізалежність**, за нашими спостереженнями, з'явився одночасно у двох мовах. 30 жовтня 2007 року в іспансько- та каталонськомовній пресі вийшла заява «Барселони», у якій її капітан Карлес Пуйоль заперечував залежність команди від Ліонеля Мессі, уживаючи слово **Messi-dependencia / Messi-dependència**: *"No hay Messi-dependencia, pero es un jugador importante que ahora mismo está en un momento extraordinario y lo debemos aprovechar..."*, argumentó (as.com, 30.10.2007); *"No hi ha Messi-dependència, però és un jugador important que ara mateix està en un moment extraordinari i ho hem d'aprofitar..."*, ha argumentat (elpuntavui.cat, 30.10.2007).

Оскільки каталонська мова має обмежену територію побутування, то саме іспанськомовний варіант (дефісний і бездефісний) іменника **Messi-dependencia** почали використовувати у футбольних дискурсах інших країн, пояснюючи (перекладаючи, себто калькуючи) мовою видання, як-от: шведською: *Om **Messi-beroende**, hemmapubliken, anfallsproblem och mittbacksöverflöd. Messidependencia är ordet för dagen i spansk media* (svenskafans.com, 04.12.2008); фінською: *Copa del Reyssa ja Mestareiden liigassa jäljellä olevissa isoissa peleissä tämä **Messi-dependencia** saattaa kostautua, kuten kävi viime kaudella UCL:ssa. Messiriippuvuus on jännä juttu, mun mielestä se on Fata Morgana* (futisforum2.org, 17.02.2013); нідерландською: *Het lijkt geen twijfel dat er een zeker vorm van **Messidependencia** (**Messi-afhankelijkheid**, red.) is, in de zin dat hij essentieel is voor ons elftal* (voetbalzone.nl, 10.04.2013); німецькою: *Bislang ist Argentinien im Turnier mit seiner "**Messidependencia**", der **Messi-Abhängigkeit**, durchgekommen* (stern.de, 02.07.2014); угорською: *A **Messi-függőség**, a "**Messi-dependencia**", ahogy a spanyol zszurnalisztikai zszargonban mondják, erősebb, mint valaha* (magyarnemzet.hu, 26.09.2019); данською: ***Messi-afhængighed. Messidependencia** var ikke længere nok, og det var efter det nederlag, at Lionel Messi første gang luftede tankerne om*

²⁰ S. Guerrero Salazar, *La formación...*, с. 97.

at forlade klubben (sport.tv2.dk, 29.08.2021) тощо. Це засвідчує, що неологізмів *Messiberoende*, *Messiriippuvuus*, *Messi-afhankelijkheid*, *Messi-Abhängigkeit*, *Messi-függőség*, *Messi-afhængighed* не створено на відповідному мовному ґрунті з використанням власних словотворчих засобів, а скальковано з іспанської мови.

Також іменник *Messidependencia* вживають як іспанський варваризм у футбольних дискурсах такими мовами: англійською – *Guardiola agrees with Twitter trolls over ‘Messidependencia’ Champions League criticism* (goal.com/en, 19.02.2019); в’єтнамською – *Barca tại Champions League: Căn bệnh “Messi-dependencia” ngày càng nặng* (laodong.vn, 26.02.2020); індонезійською – *Messi-dependencia dan Bayang-bayang Buruk Barcelona* (liputan6.com, 24.10.2018) тощо.

В іспанськомовному варіанті неологізм *Messidependencia* потрапив до *Відкритого спільного словника (Dictionary Open and Collaborative)*, де його розтлумачено англійською та іспанською мовами як «залежність результатів деяких футбольних команд, зокрема й національної збірної Аргентини, від того, як Ліонель Мессі грає на полі»^{21, 22}, та мережевого словника слів і фраз англійського сленгу *Urban Dictionary* зі значенням «залежність футбольного клубу від гри Мессі»²³. Зауважимо, що жоден із цих словників не фіксує прикметника *Messidependente / Messidependiente*.

Інновацію *мессізалежність*, адаптовану до словотвірних і лексико-граматичних особливостей, засвідчено в таких мовах:

а) французькій: *Lors de cette première partie de saison, avec Andres Iniesta, Lionel Messi a sans doute été le joueur du Barça le plus mis en avant par la presse à tel point qu'on parle de Messidépendance* (fcbarcelonaclan.com, 21.01.2008);

б) українській: *...у грі Франка Райкарда була спочатку Роналдіньозалежність, яка переросла в Мессізалежність. Тобто уся команда грала на одного гравця* (football.hiblogger.net, 27.08.2008); окрім того, спостережено вживання іменника *мессізалежність* за межами інтернет-дискурсу, а саме в мовленні коментатора Олександра Золотогорського під час прямої телетрансляції футбольного матчу (ПТМ), пор: *Напередодні гри говорили багато про мессізалежність...* (ПТМ «Баварія» – «Барселона», 2+2, 12.05.2015);

в) румунській: *Caricatura zilei. Argentina este Messi-dependență!* (prosport.ro, 31.03.2009);

г) англійській: *In the past fans had coined the phrase Messi-dependence to sum up the way the team relied on the Argentine but Messi himself admits: “All the praise Andres gets does not even begin to do justice to how good he is. He drives the team”* (dailymail.co.uk, 28.05.2009);

²¹ J. Rene Plaut, *Messidependencia*, [in:] <https://www.wordmeaning.org/spanish/messidependencia.htm> (13.08.2023).

²² J. Rene Plaut, *Messidependencia*, [in:] <https://www.significadode.org/messidependencia.htm> (13.08.2023).

²³ *Messidependencia*, [in:] <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Messidependencia> (13.08.2023).

г) болгарській: *Месизависимост* и за Аржентина (webcafe.bg, 10.02.2011);

д) португальській: *Campeão mundial com seu país em 1978, o argentino Mario Kempes rechaçou a 'Messidependência' da equipe hermana* (ndmais.com.br, 05.12.2013);

е) італійській: *Pedro e la Messidipendenza* (tuttosportnews.forumfree.it, 18.02.2013);

є) естонській: *Argentina peatreener tunnistas, et meeskonnas valitseb Messi-sõltuvus, vastasedki laiutavad käsi* (epl.delfi.ee, 27.06.2014);

ж) азербайджанській: *Barçada 'Messiasılıq' olduğunu demək, dəlildir* (facebook.com/fcbazelive, 10.06.2018) та ін.

Показовою в контексті розвитку інновації **мессізалежність** є польська мова, у якій зафіксовано три варіанти лексеми: 1) іспанськомовний, який набув відмінкової парадигми: *Zaangażowanie oraz ciężka praca reszty zespołu pokazuje, że niesprawiedliwe byłoby tu mówienie o Messidependencji* (fcbarca.com, 01.12.2008); *...oby Martino znalazł równowagę między napastnikami tak, by Messidependencia znów nie dała o sobie znać* (fcbarca.com, 03.01.2014); *Widać wyraźnie, że Koeman szuka sposobu, by skończyć z Messidependencją* (28.09.2020, fcbarca.com); 2) адаптований до орфографії та граматики польської мови (з дефісом і без нього): *Sam tez pewnie zauwazyl, ze Messi-dependencja zaszla za daleko* (fcbarca.com, 03.01.2014); *Taki, jaki Barça ma od jakiegoś czasu z Messidependencją* (fcbarca.com, 03.01.2014); 3) скальковані польські відповідники: *Ambicje katalońskiej ekipy i jej mistrzowskie plany opierają się o dobry dzień liderów, skuteczność zrywów indywidualnych (wraca pojęcie "Messizależność") i okoliczności* (fcbarca.com, 10.01.2017); *Czas skończyć całą tę debatę o Messipodległości – pisał Ramón Besa w »El País«* (Wilson J. Dziedzictwo Barcelony, dziedzictwo Cruyffa, 2021).

Загалом хронологія першої фіксації іменника **мессізалежність** у футбольному інтернет-дискурсі європейських мов така (див. рис. 2):

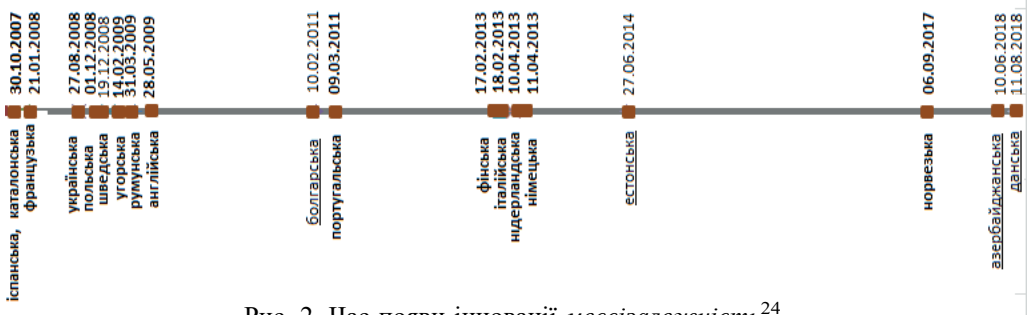

Рис. 2. Час появи інновації **мессізалежність**²⁴.

Як бачимо з рис. 2, неологізм **мессізалежність**, утворений в іспанськомовному дискурсі, з-поміж іншого засвідчено в мовах, у яких немає прикмет-

²⁴ Підкреслено мови, у яких не зафіксовано прикметника **мессізалежний**, який у разі суфіксації мав би слугувати дериваційною базою для творення іменника **мессізалежність**.

ника **мессізалежний**, що мав би слугувати твірною базою: болгарській (*месизависимост*), естонській (*Messi-sõltuvus*), азербайджанській (*Messiasılılıq*) і данській (*Messi-afhængighed*). Окрім того, зіставивши час появи інновацій у кожній із досліджуваних мов (див. рис. 1 і 2), спостерігаємо, що в угорській (*Messi-függőség*), німецькій (*Messi-Abhängigkeit*), румунській (*Messidependență*) та українській (*мессізалежність*) іменник зафіксовано раніше, ніж відповідний прикметник. Це вказує, що іменник не утворено від прикметника за допомогою відповідного суфікса, а скальковано, що й дає змогу кваліфікувати компонент *-залежність* як суфіксоїд у флексійних мовах.

Отже, інновації **мессізалежний** (*Messidependiente*) і **мессізалежність** (*Messidependencia*) з'явилися на іспанському мовному ґрунті, а згодом їх скалькували носії інших мов. Це зумовлено тим, що становлення Ліонеля Мессі як футболіста відбулося в іспанськомовному середовищі: Аргентині й Іспанії.

Загалом поява неологізмів **мессізалежний** і **мессізалежність** у європейських мовах пов'язана з екстралінгвальними чинниками, зокрема подіями, які відбувалися у футбольному житті Ліонеля Мессі. Рис. 1 і 2 засвідчують, що після створення в іспанськомовному дискурсі іменник *Messidependencia* активно з'являється в інших мовах упродовж 2008–2009 рр. Саме в цьому сезоні Ліонель Мессі виграв із «Барселоною» три турніри – Чемпіонат і Кубок Іспанії та Лігу чемпіонів, забиваючи вирішальні голи у фінальних поєдинках, а за підсумками 2009 року отримав дві нагороди: «Золотий м'яч» і «Діамантовий м'яч».

Друга хвиля появи інновацій **мессізалежний** і **мессізалежність** у європейських мовах охоплює два футбольні сезони – 2012/2013 рр. і 2013/2014 рр., чому сприяли екстралінгвальні чинники. Зокрема наприкінці 2012 р. Ліонель Мессі отримав 4-й Золотий м'яч, а впродовж сезону побив багато голевих рекордів і став найкращим бомбардиром Чемпіонату Іспанії. А в листопаді 2013 р. футболіст травмувався і вибув на два місяці. Саме в цей час з'являються прикметникові інновації в каталонській (*Messidependent*), німецькій (*Messi-abhängig*) і португальській (*Messidependente*) мовах у контекстах, де журналісти запевняють, що все буде гаразд (*L'equip és sempre Messidependent, es depèn sempre del millor del món* (diariandorra.ad, 13.11.2013)), або аналізують поразки «Барселони» через відсутність Ліонеля Мессі (*Fator Tata torna Barcelona Messidependente: duas derrotas seguidas sem o argentino* (record.pt, 02.12.2013)). В англomовній Вікіпедії про Ліонеля Мессі сезон 2013/2014 рр. має заголовок *2013–2014: Messidependencia*²⁵, а в іспанськомовній так названо сезони 2012/2013 рр. і 2013/2014 рр.: *La Messidependencia*²⁶.

Це засвідчує, що актуалізація неологізмів **мессізалежний** / **мессізалежність** та / або їх поява в інших мовах найчастіше зумовлена впливом певних прецедентних ситуацій: а) коли гра Ліонеля Мессі приносить позитивний результат; б) коли футболіст не може вийти на поле через травму; в) коли він

²⁵ *Lionel Messi*, [in:] https://en.wikipedia.org/wiki/Lionel_Messi (14.08.2023).

²⁶ *Lionel Messi*, [in:] https://es.wikipedia.org/wiki/Lionel_Messi (14.08.2023).

переходить в іншу команду, позбавляючи попередню «залежності». Пор. контексти 2020-2021 років, у яких обговорювали перехід Ліонеля Мессі у французький «Парі Сен-Жермен»: *Барселону взагалі важко уявити без Мессі – вона давно стала мессізалежною* (football.ua, 05.05.2020); *Widać wyraźnie, że Koeman szuka sposobu, by skończyć z Messidependencią* (fcbarca.com, 28.09.2020), *Lautaro e la fine della Messi-dipendenza* (transfermarkt.it, 14.10.2020), *Messidependencia var ikke længere nok, og det var efter det nederlag, at Lionel Messi første gang luftede tankerne om at forlade klubben* (sport.tv2.dk, 29.08.2021), або контексти 2023 р., коли Ліонель Мессі перейшов до маямського «Інтера»: *El técnico reconoció la Messidependencia pero también cuestionó qué hubiese sido del Barcelona o de Argentina sin él* (elsalvador.com, 07.08.2023); *...cada balón que va al frente pasa por sus botines y Miami tiene una Messidependencia, pero eso le ha ayudado para elevar el nivel* (tabascohoy.com, 12.08.2023).

У футбольному інтернет-дискурсі зафіксовано синонімні іменникові неологізми різними мовами, утворені від скороченої форми імені Ліонеля Мессі – Лео, напр.: *Quant à la Leo-dépendance, elle aura été criante puisqu'en CI par exemple* (rtbf.be, 24.04.2012) – французька; *La Leodependència és, a aquestes altures, futbolística i emocional* (elperiodico.cat, 14.10.2015) – каталонська; *Fundamenty zjawiska nazywanego "leopodległością" zostały położone w momencie, w którym Cesc zaczął pomijać Xavięgo, aby szybciej podać do Messiego* (fcbp.pl, 13.11.2015) – польська. 2022 р. в іспанськомовному дискурсі засвідчено іменник *Leodependencia* з іншим значенням – 'залежність мексиканської «Толуки» від гри Леонардо Фернандеса': *Ignacio Ambriz señala que en Toluca no hay jerarquías pero acepta 'Leodependencia'*. *Además, Ignacio Ambriz aceptó Leo-dependencia del equipo, pero trabaja para que esto no suceda* (espndeportes.espn.com, 09.04.2022). Це зумовлює розвиток багатозначності неологізму *Leodependencia* й потверджує суфіксоїдальний спосіб його творення.

На залежність каталонської «Барселони» від гри Ліонеля Мессі також указує контамінант *Messilona* (*Messilona*) (*Messí + [Барсе]лона*), яким метафорично номінують саму каталонську команду в різномовних футбольних дискурсах, зокрема, чеському: *"Messilona" smetla Bilbao, Real Madrid přebral v derby Atlético* (isport.blek.cz, 01.12.2012); *FC Messilona. Argentinec Lionel Messi drží další rekord* (nastartu.cz, 22.03.2021); українському: *Барселона – Вальядолід: проблеми "блаугранас" перед ЛЧ, повернення Мессілони, ювілейний перфоменс Піке та героїзм Macina* (football24.ua, 17.02.2019); англійському: *Messilona, a team which before the mid 2000's was known as FC Barcelona had had to change it's name due to the sheer brilliance of one man who, to many, is the greatest player of all time* (tribuna.com/en, 30.08.2020); португальському: *Realnaldo vs Messilona* (sabado.pt, 16.04.2011) тощо.

Отже, інновації *мессізалежний* (*Messidependiente*) і *мессізалежність* (*Messidependencia*) походять від прізвища аргентинського футболіста Ліонеля Мессі. Їх утворено на іспанському мовному ґрунті наприкінці 2000-х років суфіксоїдним способом. Саме іспанськомовні варіанти активно використовувала футбольна

лінгвospільнота, що призвело до їх калькування в інших європейських мовах, зокрема й українській, і лексикографічної фіксації в мережових словниках. Історія появи та поширення цих неологізмів зумовлена екстралінгвальними чинниками, пов'язаними з футбольною кар'єрою Ліонеля Мессі, передовсім його яскравою грою за каталонську «Барселону» та збірну Аргентини. Наявність скалькованих відповідників у понад 20 європейських мовах підтверджує інтернаціоналізацію мови футболу, тяжіння до її однозначности, загальнозрозумілості та демонструє взаємодію різних лексичних систем.

Грунтовне вивчення історії інновацій, утворених за тією самою моделлю і мотивованих прізвищами інших гравців, напр., Криштіану Роналду, Неймара, Кіліана Мбаппе, відкриває перспективи подальших лінгвофутболознавчих студій. Залучення різномовних паперових джерел дасть змогу з'ясувати наявність неологізмів із афіксоїдами *-залежний* / *-залежність* у футбольному дискурсі «до-інтернетного» періоду.

References

- Guerrero S.S., *La formación de neologismos mediante elementos compositivos en los titulares deportivos de la prensa española*, "Hispania" 2018, vol. 101, № 1.
- Karpilovs'ka Ye., *Aktyvni resursy suchasnoho ukrayins'koho slovtovorennya*, [v:] *Tvorba rechy u њeny resursy u slovenskym jezysyama*, Beograd 2012.
- Klymenko N., *Kal'ka*, [v:] *Ukrayins'ka mova: entsyklopediya*, Kyiv 2007.
- Lionel Messi, [in:] https://en.wikipedia.org/wiki/Lionel_Messi.
- Lionel Messi, [in:] https://es.wikipedia.org/wiki/Lionel_Messi
- Luiz Pereira Lima P., *Neologismos no domínio discursivo jornalístico esportivo*, Brasília 2017, f. 19, [in:] <https://repositorio.uniceub.br/jspui/bitstream/235/11971/1/51600365.pdf>.
- Maksymchuk V., *Neozapozychennya v ukrayins'komu futbol'nomu internet-dyskursi*, "Slavia Centralis" Maribor 2019, številka 2, letnik XII.
- Maksymchuk V., *Prefiksoyidy **super-** i **meha-** yak zasoby onovlennya futbol'noho leksykonu: ukrayins'ko-pol's'ki paraleli*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, Warszawa 2018, vol. 53.
- Maksymchuk V., *Vidonimna afiksoyidatsiya yak sposib tvorennya neolohizmiv u futbol'nomu dyskursi*, [v:] *X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik „Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*, München 2020.
- Messidependencia*, [in:] <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Messidependencia>.
- Nelyuba A., Red'ko Ye., *Leksyko-slovtovirni innovatsiyi. 2017-2021*, Kharkiv 2022.
- Nelyuba A., *Slovtovorchtist' nezaleznoyi Ukrayiny. 1991-2011*, Kharkiv 2012.
- Plaut Rene J., *Messidependencia*, [in:] <https://www.significadode.org/messidependencia.htm>.
- Plaut Rene J., *Messidependencia*, [in:] <https://www.wordmeaning.org/spanish/messidependencia.htm>.
- Protsyk I., *Futbol'na leksyka u formal'nomu ta neformal'nomu dyskursakh: dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora filolohichnykh nauk*, Kyiv 2020.
- Rysicz J., *Futbol'na terminolohiya v riznykh slov'yans'kykh movakh z pohlyadu strukturnoho i konfrontatyvnoho vyvchennya*, „Slavia Orientalis” 2011, nr 2.

- Semchyns'kyu S., *Typolohichna klasyfikatsiya mov*, [v:] *Ukrayins'ka mova: entsyklopediya*, Kyiv 2007.
- Slovyk ukayins'koyi movy online. Tomy 1-13 (A-POKIRNO)*, [v:] <https://sum20ua.com>.
- Struhanets' Yu., *Futbol u vymiri slova*, Beau Bassin 2018.
- Styshov O., *Sportyvni zharhonizmy v ukayins'kiy movi kintsya XX – pochatku XXI stolittya*, «Linhvistychni studiyi» 2017, vyp. 34.
- Unbegaun B., *Le calque dans les langues slaves littéraires*, “Revue des études slaves” 1932, t. 12, fascicule 1-2.
- White M., *Ranked! The 100 best football players of all time*, [in:] <https://www.fourfourtwo.com/features/ranked-the-100-best-football-players-of-all-time/10>.
- Yasynets'ka N., *Napivkal'ky anhlomovnykh neolohizmiv v ukayins'kiy movi*, «Filolohichni traktaty» 2011, t. 3, № 2.

ПРО АВТОРА

Віталій Васильович Максимчук – кандидат філологічних наук (PhD), доцент, завідувач катедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» (The National University of Ostroh Academy). **Основні праці:** **книга:** *Словотворчість сучасних поетів Рівненщини*, Острог 2015; **статті:** *Відомісна афіксоїдація як спосіб творення неологізмів у футбольному дискурсі*, [в:] *X. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik „Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht”*, München 2020; *Неозапозичення в українському футбольному інтернет-дискурсі*, “Slavia Centralis”, Maribor 2019, številka 2, letnik XII; *Префіксоїди супер- і мега- як засоби оновлення футбольного лексикону: українсько-польські паралелі*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, Warszawa 2018, vol. 53; *Українська футбольна фразеологія: семантичний аспект*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, Warszawa 2022, vol. 57.

ORCID: 0000-0001-5625-2213

Email: vitalii.maksymchuk@oa.edu.ua.